

Nastanak i rana povijest izdavačke kuće Penguin Books

Brlek, Neven

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:914035>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-12-05**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2018./2019.

Neven Brlek

Nastanak i rana povijest izdavačke kuće Penguin Books

Završni rad

Mentor: doc. dr.sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Neven Brlek

Sadržaj

Sadržaj.....	1
1. Uvod i kontekst.....	2
1.1. Uvod.....	2
1.2. Kratka povijest mekih uveza.....	2
1.3. Problem metodologije.....	4
1.4. Društveni kontekst Velike Britanije.....	5
2. Allen Lane i braća pokreću Penguin Books.....	6
2.1. The Bodley Head.....	6
2.2. Početak Penguin Booksa.....	8
2.3. Utjecaj Albatross Booksa.....	9
2.4. Prvih deset naslova.....	11
2.5. Prodaja i marketing.....	12
2.6. Penguinov logo i grafički dizajn.....	14
3. Penguin do 1960-ih godina.....	15
3.1. Penguinovi ostali nizovi (<i>Pelican, Penguin Classics...</i>).....	15
3.2. Penguin i politika.....	17
3.3. Drugi svjetski rat.....	18
3.4. Sjedinjene Američke Države: Penguin Books, Inc.	20
3.5. Cenzura i <i>Ljubavnik lady Chatterley</i>	20
4. Zaključak.....	22
5. Literatura.....	25
Popis slika.....	26
Sažetak.....	27
Summary.....	28
Biografija.....	29

1. Uvod i kontekst

1.1. Uvod

Penguin Books danas se smatra jednim od najvećih i najuglednijih ne samo britanskih, već i općenito anglofonih nakladnika. Doduše, odmah valja napomenuti da ta izdavačka kuća kao takva više ne postoji pod tim nazivom, prvo zbog toga što ju je 1970. u potpunosti kupilo britansko dioničko društvo Pearson, a 2013. se Penguin Books spojio s američkim nakladnikom Random House (kojega posjeduje njemački Bertelsmann), te tako danas postoji Penguin Random House.¹ Ipak, koliko god Penguin bio samo jedan od dionika u današnjem izdavaštvu, vrijedi istaknuti način na koji je on nastao i brzinu kojom se razvio, a ta dva faktora samo reflektiraju veliku promjenu koju je Penguin uveo u svijet tiskane knjige – popularizaciju jeftinih, meko-uvezanih (engl. *paperback*), široko prodavanih izdanja pouzdano kvalitetne književnosti s uniformnim izgledom i maloga formata.²

1.2. Kratka povijest mekih uveza

Ključna riječ iz prethodnog paragrafa je „popularizacija“, jer Allen Lane, osnivač Penguin Booksa, nije bio prvi komu je pala na pamet ideja da tiska i prodaje knjige u takvom formatu, no svakako mu se može pripisati revolucionarnost zbog načina na koji ih je prodavao. Ključ te revolucije dakle nije nužno u samom formatu, već u raspačavanju i marketingu.³ Toga će se ovaj rad podrobnije dotaknuti kasnije, a o iznimnoj popularnosti Penguinova govori činjenica da 1960-ih godina objavljuju oko 250 naslova godišnje, svakog u 50 – 65 tisuća primjeraka.⁴ Inače, knjige s mekim uvezom imaju puno dulju povijest od suvremenih primjera kao što su Penguinova izdanja. Prvi pokušaji tiskanja meko uvezanih knjiga koje su se naveliko prodavale mogu se pripisati Aldu Manuziju, talijanskom tiskaru s kraja 15. i početka 16. stoljeća, koji je tiskao knjige (što su u stvarnosti bili kvalitetni pretisci srednjovjekovnih knjiga) u formatu *octavo*,⁵ nekad i u 1000 primjeraka, za ono vrijeme u pozamašnom broju.⁶ Manuzio se iz tog razloga smatra jednim od centralnih humanista zaslužnih za širenje kulture i akademizacije građanstva, a sličnu će ulogu 450 kasnije imati i

¹ Calamur, Krishnadev. „Penguin, Random House Announce Merger“. *NPR*. 29.10.2012. Dostupno na: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2012/10/29/163898792/penguin-random-house-announce-merger> (27.5.2019.).

² Stipčević, Aleksandar. *Povijest knjige*. Zagreb: Nakladni zavod matice hrvatske, 1985. Str. 663.

³ *Ibid.*, str. 668.

⁴ Hebrang Grgić, Ivana. *Kratka povijest knjižnica i nakladnika*. Zagreb: Ljevak, 2018. Str. 154.

⁵ Radi se o formatu knjige kojoj su listovi dobiveni trostrukim presavijanjem izvornog velikog lista formata *folio*. Jedan list formata *folio*, dakle, daje osam listova formata *octavo*.

⁶ Lloyd-Jones, Hugh. „Classical Scholarship“. *Encyclopædia Britannica*. 12.4.2017. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/classical-scholarship/The-revival-of-learning#ref400650> (28.5.2019.).

Allen Lane. U 17. stoljeću u Engleskoj, također su se izdavale knjige s papirnatim koricama, te je engleska vlada morala nakon nekog vremena početi regulirati dozvoljene dimenzije tih knjiga, kao i nakladu, da bi zaštitila knjigoveški zanat. Tu tradiciju naslijedile su i druge tradicije tiskanja knjiga, od kojih valja zamijetiti viktorijanske jeftine tjedne publikacije zvane *penny dreadful*, tako nazvane jer je svaka koštala jedan peni, koje su se pojavile u Velikoj Britaniji 1830-ih godina. Obično se radilo o senzacionalističkim pričama baziranim na popularnim likovima, često u maniri gotičke i/ili nadnaravne, detektivske ili ljubavne priče koje su bile „prvi okus masovno producirane kulture za mladež“.⁷ U 19. stoljeću, papirnatih korice bile su standardna praksa diljem Francuske, a u Njemačkoj je izdavačka obitelj Tauchnitz od samog početka svoga rada koristila meke korice, kroz gotovo cijelo 19. stoljeće.⁸ No to su rani, čak i primitivni pokušaji pristupanja masovnom tržištu, koji su se odvijali desetljećima, pa čak i stoljećima prije nego se pojavio Lane sa Penguinom. Stoga je potrebno istaknuti činjenicu da su diljem Europe (i SAD-a) i vremenski puno bliže pa čak i paralelno s Laneom, u ranom 20. stoljeću, također postojale publikacije tog tipa, no daleko manje poznate i manje utjecajne od Penguina. Escarpit tako navodi izdavače koji su neposredno prije Lanea pokušali izdati slične uniformne, jeftine nizove, npr. *Livre moderne illustré* francuskog nakladnika Fayard, te nizove *Reklam* u Njemačkoj i *Colección Universal* u Španjolskoj.⁹ Valjda istaknuti i njemački Albatross Books, s uredima u Hamburgu i Leipzigu, koji se smatra izravnim predloškom po kojem je Lane uspostavio Penguin. I u samoj Engleskoj, početkom 20. stoljeća postojali su, između ostaloga, *Nelson's New Century Library of Classics*, *Collinson's Pocket Classics*, *Everyman's Library* J. M. Denta, Ernest Benn pokrenuo je *Ninepennies* po cijeni od devet penija, a Hodder & Stoughton pokrenuli su *Yellow Paperbacks* po cijeni od sedam penija.¹⁰ Svi oni smatrali su se umjereno uspješnima za ono doba, no ipak brojke prodaje nisu bile ni približno velike kao što će Penguinove biti za nekoliko godina. Kao objašnjenje relativnog neuspjeha tih nakladnika i nizova najčešće se spominju ili nedostatak velikog tržišta u njima matičnoj zemlji, ili nezainteresiranost za popularizacijske napore u obliku masovnog oglašavanja te strah od „izlaska“ iz standardnih okvira prodaje knjiga. Pojava Penguin Booksa tako je, dalje navodi Escarpit, samo rezultat masovnijeg kulturnog pokreta, koji je pak uvjetovan specifičnim povijesnim trenutkom, tj. kontekstom u kojem je Lane odlučio pokrenuti svoj prvobitni niz. „Promjena se odigrala

⁷ Summerscale, Kate. „Penny Dreadfuls: The Victorian Equivalent of Video Games“. *The Guardian*. 30.4.2016. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy> (28.5.2019.).

⁸ Feather, John. *A History of British Publishing*. New York: Taylor & Francis, 2005. Str. 197.

⁹ Escarpit, Robert. *Revolucija knjige*. Zagreb: Prosvjeta, 1972. Str. 30-31.

¹⁰ Sen, Mandira. „The Paperback Revolution“. *India International Centre Quarterly* 10, br. 4 (1983), str. 445.

brzo, pod utjecajem snažnih čimbenika. Najvažniji su od njih rat, uvođenje socijalističkog sistema u velikom broju zemalja proizvođača knjiga, dekolonizacija i njezine posljedice za kulturu“, a Laneov je pokušaj „došao točno u trenutku u kojem je morao doći“. ¹¹ No ipak, postavlja se pitanje zašto je baš Lane uspio u moru punom sličnih pokušaja, i zašto se on smatra nositeljem „revolucije *paperbacka*“ (engl. *the paperback revolution*), a ne neki od drugih nakladnika. Drugim riječima, kako je istovremeno moguće da je Penguin Books samo produkt svog vremena, a i da je daleko ispred sebi po prilici ravnih nakladnika?

1.3. Problem metodologije

U odgovaranju na to pitanje javlja se metodološki problem. Povjesničar knjige Alistair McCleery govori o dva dominantna načina gledanja na povijest knjige i izdavaštva, oba u određenoj krajnosti, i iz tog razloga oba jednako, po njegovom mišljenju, neispravna u pristupanju bitnim povijesnim događajima u području. Prvi način, navodi McCleery, tipičan za britanske preglede povijesti izdavaštva, je „slatkorječivo i nekritično hvalisanje pojedinca“ kao što je Allen Lane, obično napisano od strane njegovih potomaka, prijatelja ili nasljednika u kući koju je stvorio. ¹² Time dolazi manje do izlaganja i razmatranja stvarnih povijesnih činjenica i narativa koji ih povezuju, a više do „stvaranja mitova i hiperboliziranja“. ¹³ Drugi je pak način učestao u francuskoj tradiciji i pod ostrim je zaostalim utjecajem historiografske škole Annales, te svodi ulogu pojedinca na minimum. U centru objašnjenja procesa nastanka određenih događaja nalazi se ne figura kao što je Lane, niti bilo koja druga osoba „uključena u bilo koju razinu produkcije, raspačavanja i prodavanja“, već niz „impresivnih statistika i karata“ koje prikazuju nacionalne, pa čak i nadnacionalne društvene i kulturne procese. Pojedinaac je samo „agent koji podređuje osobnu volju neosobnim silama koje proizlaze iz lanca kulturne razmjene, tržišta i pravnih posljedica“. Nadalje, McCleery kritizira specifično Escarpita kao jednog od vodećih zagovaratelja takvog pristupa u polju povijesti knjige, što se i da iščitati iz gore navedenog Escarpitovog citata o amorfnom masovnom tržištu. Jaz između škola u konačnici proizlazi i iz toga što francuska škola ima jaku averziju naspram onoga što jedan izdavač predstavlja – komercijalizaciju književnosti, odnosno u krajnjoj liniji komercijalizaciju umjetnosti. Primjerice, upravo

¹¹ Escarpit, str. 31.

¹² McCleery navodi neke od takvih povijesti Penguin: Morpurgo, J.E.. *Allen Lane, King Penguin: A Biography*. London: Hutchinson, 1979.; Lusty, Robert. *Bound to be Read*. London: Jonathan Cape, 1975.; Williams, William Emrys. *Allen Lane: A Personal Portrait*. London: Bodley Head, 1973.. Uz te prikaze Laneovog života postoji i bezbroj sličnih prikaza povijesti cijele kompanije.

¹³ McCleery, Alistair. „The Return of the Publisher to Book History: The Case of Allen Lane“. *Book History* 5, br. 1 (2002), str. 163.

Escarpit je taj koji nakladništvo metaforički vrlo pogrdno uspoređuje s oblikom prostitucije, iz čega proizlazi da je glava nakladničke kuće poput Lanea ništa drugo nego svojevrsni svodnik.¹⁴

Kako, onda, najbolje pristupiti slučaju kao što je Allen Lane, i kako objasniti činjenicu da je Penguin ta kuća koja se probila na vrh svijeta nakladništva, a ne neka od niza njoj sličnih iz istog vremena? Kroz treći način sagledavanja povijesti knjige, koji stapa dva prethodno navedena i nalazi se na pola puta između suhoparnosti francuske škole i veličanja britanske škole. Potrebno je s jedne strane uzeti pozadinska nadindividualna društvena kretanja kao svojevrsnu podlogu ili temelj, a onda pak sagledati specifičnost pojedinca koji se našao na određenom mjestu u određeno vrijeme. Ipak, treba paziti da se previše ne zakorači u jednu ili drugu stranu. Čista „biografija spojena sa poviješću knjige vodi u pogled pun predrasuda“, a opet, „neumjereni ikonoklazam“ vodi distorziji stvarne slike o ulozi pojedinca kao što je Lane.¹⁵ Ovaj rad će se u nastavku voditi upravo takvom pretpostavkom da je nastanak Penguin Booksa rezultat ujedno i Laneove pronicljivosti i sposobnosti iskorištavanja prilika koje vidi oko sebe, ali opet i činjenice da su prvo te prilike morale nastati zbog nekih drugih, većih kontekstualnih razloga.

1.4. Društveni kontekst Velike Britanije

Pritom se primarno misli na društvene promjene koje su zadesile Veliku Britaniju tijekom 1930-ih i '40-ih godina, tj. na raspadanje starog klasnog sustava.¹⁶ Već i prije Drugog svjetskog rata, diljem Velike Britanije (pogotovo na sjeveru) vladali su nepovoljni radnički uvjeti, masovno su se formirali sindikati, privatno vlasništvo se nacionaliziralo, a 1924. godine formirana je i prva laburistička britanska vlada sa premijerom Ramseyom MacDonaldom. Za vrijeme Drugog svjetskog rata, uvjeti su se dodatno pogoršali, a nakon kraja rata, od 1945. nadalje, pokrenute su radikalne društvene i ekonomske reforme koje su stvorile temelje za socijalnu državu koja je Britanija bila sve do 1970-ih godina i velikog naleta kapitalizma.¹⁷ (Upravo u tom desetljeću, valja napomenuti, Penguin Books je kupilo dioničko društvo Pearson.) To su bili prigodni uvjeti za nagli rast jeftinih Penguinovih izdanja, kojima visoke cijene uobičajenih nakladnika jednostavno nisu mogle konkurirati. Nadalje, u isto vrijeme došlo je i do razvoja obrazovanja, kako nižeg, tako i višeg. Zakonom

¹⁴ Ibid. Inače, McCleery prenosi i još pogrdnije Escarpitove nazive za nakladnika kao što su „izvršitelj pobačaja“ i „robovlasnik“.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Sen, str. 443.

¹⁷ Oakland, John. *British Civilization: An Introduction*. Abingdon: Routledge, 2015. Str. 125.

o obrazovanju iz 1944. i osnovno i srednjoškolsko obrazovanje u Velikoj Britaniji postalo je obvezno i besplatno, a nakon kraja rata, počela su se osnivati i jeftinija, pristupačnija i manje elitistička sveučilišta (tzv. „plate glass“ sveučilišta, tako nazvana zbog jeftinih konstrukcijskih materijala od kojih su sagrađena, u odnosu na starija, elitistička „redbrick“ sveučilišta).¹⁸ Mnogobrojni učenici i studenti predstavljali su potpuno novo tržište koje nakladnici do tada uopće nisu uzimali u obzir, tržište koje je bilo idealno za ono što je Lane nudio. Na kraju krajeva, Penguinova izdanja stvorena su s ciljem da budu nešto na što ljudi neće gledati kao na intelektualni elitizam obično asociran sa standardnim izdavačima, koji obično, bio to stvarno slučaj ili ne, odišu stavom da njihove knjige nisu za bilo koga. Naravno, jednom kada su se ta izdanja naveliko proširila u takvim društvenim uvjetima, ona su recipročno počela i utjecati na te same uvjete, odnosno na britansko društvo za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata.

2. Allen Lane i braća pokreću Penguin Books

2.1. The Bodley Head

Ujak Allena Lanea, John Lane, zajedno sa svojim poslovnim partnerom, Elkinom Matthewsom, pokrenuo je knjižaru The Bodley Head u londonskoj četvrti Mayfair 1887., a nedugo nakon toga krenuli su i s nakladništvom. Najznačajnija publikacija koju su izdali u svojim ranim danima vjerojatno je bio notorni književni časopis *The Yellow Book* u kojem je, između ostalih, objavljivao i Oscar Wilde. Na samom pragu 20. stoljeća, Lane i Matthews prekinuli su poslovnu suradnju, Lane je nastavio izdavati profinjena izdanja „visoke“ književnosti, a poznat je bio i po tome što je bio jedan od rijetkih britanskih nakladnika voljnih izdavati knjige kontinentalnih autora. Neposredno nakon Prvog svjetskog rata, u toj izdavačkoj kući se Johnu Laneu pridružio Allen Lane, koji je kuću i naslijedio 1925., nakon Johnove smrti.¹⁹

Ipak, do onda je Bodley Head već oštro gubio na prestižu koji je uživao tijekom prva dva desetljeća 20. stoljeća. Iako su knjige koje je kuća izdavala i dalje bile elegantne i vrlo kvalitetne, više se nisu smatrale vrhuncem izdavaštva, te je mlađi Lane tako naslijedio „izdavačku kuću s velikom tradicijom ali s malo budućnosti“.²⁰ Lane, kao i njegova braća, shvatili su da njihov biznis treba revitalizirati i to je zasigurno bio jedan od glavnih faktora

¹⁸ Ibid., str. 285, 299.

¹⁹ Feather, str. 198.

²⁰ Ibid.

iza osnivanja Pengina. Feather navodi: „Iako će se kasnije Lane uvijek držati priče da se Penguin rodio iz velike potrebe za jeftinim knjigama, činjenica je da su braća Lane tražila način da spase svoju izdavačku kuću“.²¹

Zadnji događaj koji je obilježio Laneovu karijeru pod okriljem Bodley Heada, a ne Penguina, bilo je izdavanje britanskog izdanja romana *Uliks* Jamesa Joycea. *Uliks* je prvobitno izdan u Parizu 1922. godine, što sigurno nije odmoglo tome što su mnogi europski građani toga doba Pariz smatrali „pornografskim gradom“. Ta asocijacija nije se svidjela Joyceu, koji je mnogo godina nakon toga pokušavao izdati knjigu kroz nekog respektabilnog nakladnika u Londonu. To je bilo problematično, jer je posjedovanje knjige u Velikoj Britaniji bilo zabranjeno Zakonom o konsolidaciji carine, a svi primjerci zaplijenili bi se na carini pri pokušaju unosa romana u zemlju. Dakle, bilo je očito da je slijedila bitka na sudu, a u međuvremenu, roman je legaliziran i izdan (Random House, 1933.) u Sjedinjenim Državama. Joycea su odbili mnogi britanski nakladnici, uključujući znameniti Faber and Faber, s T. S. Eliotom kao glavnim urednikom, koji je već unaprijed imao prava na izdavanje onda još bezimenog romana na kojem je Joyce onda radio, a koji će kasnije biti nazvan *Finnegans Wake*. Na kraju, Lane i Bodley Head pristali su na rizik, uz nadu da će, ako dođe do suđenja, pobijediti argumentom da ako je roman legaliziran u SAD-u, trebao bi biti i u Britaniji.²² U ugovoru između Joycea i Bodley Heada 1936. propisano je da roman mora biti izdan do 1. listopada 1937., kao što je umetnuta i klauzula da će nakladnik (Bodley Head) snositi svu pravnu odgovornost i financijske troškove ako dođe do pravnih sporova. Do toga nije došlo i roman je izdan na vrijeme, a Ministarstvo unutarnjih poslova i Glavni državni odvjetnik odlučili su da neće biti podizanja optužnice. U međuvremenu, Bodley Head se našao u još većim financijskim problemima, a upraviteljski odbor kuće oštro se protivio izdavanju mekih uveza kakvo je Lane htio, i 1936. godine, braća Lane u potpunosti su se povukla iz Bodleyja te ujedno i osamostalila Penguin Books. Iako se odvojio od Bodleya, ono što je Lane pridobio aferom oko *Uliksa* iznimno je visoka reputacija u svijetu izdavaštva, a cijela situacija može se smatrati svojevrsnom pretečom pravnih sporova oko Lawrenceovog *Ljubavnika lady Chatterley*.²³

²¹ Ibid., str. 199.

²² Britanski pisac i kritičar Anthony Burgess pomalo se vulgarno našalio oko cijele situacije: “Nije imalo smisla baviti se moralnim aktivizmom u Britaniji, kao i uvijek, moralo se čekati Amerikance da krenu prvi. Kolonije su očito i dalje radile za staru majku-kuju“. (McCleery, str. 170).

²³ Za detaljniji uvid u zavrzame oko izdavanja kako američkog, tako i britanskog izdanja *Uliksa*, vidi: McCleery, str. 169-173.

2.2. Početak Penguin Booksa

Kao što je već navedeno, financijske neprilike Bodley Heada potaknule su Lanea i braću na osnivanje Penguinina, što se službeno zbilo 1. srpnja 1935. godine, a nedugo nakon toga izdana su i prva izdanja. Prvih godinu dana Penguin Books bio je samo zaseban niz pod okriljem Bodleya, dok se nije službeno odvojio otprilike godinu dana kasnije, što je djelomice bilo moguće zbog velike popularnosti koju je Penguin od samog početka uživao: unutar samo četiri mjeseca, prodan je jedan milijun primjeraka njihovih izdanja.²⁴ U veljači 1936., kriza u kojoj je bio Bodley Head došla je do kritične točke i Laneu je njegov odvjetnik tada u pismu napisao: „...nema sumnje da je kuća u bankrotu, čak i kada se uzme u obzir sva dobra volja, pomoć oko autorskih prava itd. I tebi, kao voditelju Penguin Booksa, također su dužni veliku količinu novaca.“²⁵ Zbog takvog stanja u matičnoj kući, čiji je upraviteljski odbor ionako cijelo to vrijeme negodovao oko same ideje mekog uveza i koji se ogradio bilo kakve odgovornosti, te zbog navedene popularnosti tih izdanja među javnosti, Lane i braća bili su voljni riskirati i uložiti vlastita sredstva u odvajanje Penguinina. Nije potrebno naglašavati da bi bez daljnjih uspjeha Penguinina braća ostala bez većine svoje imovine, jer nitko od njih u tom trenutku nije bio bogat.

No i dva se druga, banalnija izvora inspiracije za Lanea obično citiraju.²⁶ Prvi je to da je u rujnu 1934. Lane prisustvovao konferenciji imenovanoj *The New Reading Public* (hrv. *Nova čitateljska javnost*) u Oxfordu, zajedno s pedesetak drugih izdavača i knjižara. Na konferenciji se generalno govorilo o postojanju nove vrste čitateljstva, no malo što se zaključilo o najboljim metodama pristupanja tom tržištu. Drugi tobožnji poticaj za Lanea bila je sada već naširoko poznata priča o njegovom povratku u London nakon vikenda provedenog sa Agathom Christie i njezinim suprugom, kada se zatekao na željezničkom kolodvoru u Exeteru (gradiću na jugozapadu Engleske) i kada je htio kupiti knjigu za čitanje u vlaku. Problem je bio što nije pronašao ništa kvalitetno, suvremeno i jeftino, već samo časopise i jeftina izdanja romana iz 19. stoljeća, te se prema legendi u trom trenutku rodila ideja o Penguinu. Ovdje valja upozoriti upravo na ranije spomenuto stvaranje mita oko Lanea. Prvi razlog je zbog toga što je upitno je li se navedena zgoda na kolodvoru uopće ikada zbila, jer kao što navodi Stuart Kells, autor knjige *Penguin and the Lane Brothers: The*

²⁴ Kells, Stuart. „The Penguin Books Story Laid Bare (even the Naked Board Meetings)”. *The Guardian*. 27.10.2015. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/books/2015/oct/27/the-story-of-penguin-books-laid-bare-naked-board-meetings-and-all> (1.6.2019.).

²⁵ McCleery, str. 167.

²⁶ Ibid., str. 164.

Untold Story of a Publishing Revolution, Lane nikada nije bio veliki čitatelj, i malo je vjerojatno da je htio čitati u vlaku.²⁷ No čak i ako je priča istinita, kao i priča o konferenciji, stvara se slika Lanea kao genijalnog revolucionara koji je bio ispred svoga vremena. Dakako, ne treba umanjivati Laneovu zaslugu u „revoluciji *paperbacka*“, no ta zasluga bila je u polju marketinga i prodaje, a ne u polju same konceptualizacije takve vrste izdavaštva. „Mit o Laneu“ također postepeno izbacuje iz cijele priče ulogu njegove braće, Richarda i Johna, koji su prema mnogim izvorima bili jednako važni u pokretanju Penguina kao i Allen.²⁸ Najviše od svega, to se očituje u njihovim zadnjim danima u Bodley Headu kada su prije izdavanja *Uliksa* svi zajedno položili 20 000 funti kao osiguranje protiv potencijalnih budućih pravnih troškova. Isto tako, Penguin Books kao kompanija pokrenuta je njihovim zajedničkim kapitalom. Zanimljiva je povijesna anegdota to da su navodno mnoge svoje prve sastanke i dogovore braća držali u kupaonici njihovog zajedničkog stana u londonskoj četvrti Paddington, dok se jedan od njih kupao u kadi.²⁹ Nakon zajedničkog početka i sloge u prvim danima Penguina kroz sredinu i kasne 1930-e, privatni, a shodno tome i poslovni odnos braće Lane pogoršao se, što je kulminiralo Allenovom ženidbom 1941. To je bio završni udarac za njihovu nekadašnju bliskost, time više što je Allen samoinicijativno preuzeo ulogu „voditelja“ trojca, što je negodovalo ostaloj braći. Stariji brat, John, poginuo je u Drugom svjetskom ratu, a mlađi brat, Richard, ostao je raditi u kompaniji kao rukovoditelj poslovanja sve dok nije na poslijetku prešao u novu australsku podružnicu. Allen Lane ostao je zapamćen kao jedini, ili u najmanju ruku najvažniji, od trojice u pokretanju kuće.³⁰

2.3. Utjecaj Albatross Booksa

Za raspoznavanje od standardnih Bodleyjevih izdanja, Lane je za Penguin trebao novi format i vizualni identitet. Glavni predložak na temelju kojeg je modeliran Penguin bez sumnje njemački je izdavač Albatross Books (njem. *Albatross Verlag*, što u doslovnom prijevodu znači „Izdavaštvo Albatross“), točnije njihov niz izdanja na engleskom jeziku *The Albatross Modern Continental Library*, pokrenut 1932. Knjige iz tog niza bila su jeftina, meko uvezana ponovljena izdanja suvremenih tekstova, sva su bila numerirana i tipovi publikacija razlikovali su se po bojama.³¹ Sve to, kao i korištenu tipografiju, naslovnice na kojima je bio samo logo izdavača, no ne i nekakva ilustracija, te standardne dimenzije svake

²⁷ Kells.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Bell, Alan. „Allen Lane and the Modern Trade Publishing“. *The Swanee Review* 144, br. 2 (2016), str. 337.

³¹ McCleery, str. 165.

knjige naslijedio je Penguin. Uistinu, ne samo da je *Continental Library* bio inspiracija Laneu, već postoji izravna korespondencija između Lanea i Johna Holroyda-Reecea, engleskog izdavača koji je radio po Europi u to vrijeme, i koji je bio na čelu Albatrossa. Premda nakratko, 1934., godinu dana prije pojave Penguina, dogovarali su se oko moguće uspostave izdavačke kuće koja bi bila britanski partner Albatrossu koji bi prodavao njihova izdanja po Velikoj Britaniji. Holroyd-Reece savjetovao bi Lanea oko masovne proizvodnje, a Lane bi financijski pridonio poduzetništvu u obliku papira na koji bi se tiskalo. Takva kuća nikada nije pokrenuta jer je došlo do problema u vezi autorskih prava. Albatross je imao prava za tiskanje ponovljenih izdanja tekstova samo na području kontinentalne Europe, čime je pružao uslugu engleskim govornicima koji bi došli na odmor u Europu, najčešće Francusku, i nisu mogli prodavati niti u Velikoj Britaniji niti u SAD-u.³² Iako do osnivanja te kuće nikada nije došlo, očito je da je Penguin Books svojevrsno utjelovljenje te ideje i vjerojatno se ne razlikuje previše od onoga što bi bilo suizdavaštvo s Albatrossom.

Utjecaj na Lanea kroz Albatross Books zapravo je bio dvostruk: sam Holroyd-Reece pokrenuo je Albatross (zajedno sa Maxom Christianom Wegnerom i Kurtom Enochom) kao reakciju na Tauchnitz, njemačkog izdavača iz Leipziga. Tako se može reći da je preko Albatrossa i Tauchnitz indirektno bio uzor, a u određenoj mjeri i direktno, jer malo je vjerojatno da Lane nije bio svjestan njihovog popularnog niza *Collection of British and American Authors*, koji je pokrenut 1841. i u sklopu kojeg je u idućih sto godina izdano oko 5500 naslova u ukupnoj nakladi od 4 milijuna primjeraka.³³ Holroyd-Reeceov niz *Continental Library* od Tauchnitza preuzeo je model mekog uveza, s time da su Albatrossove knjige dimenzionalno bile malo uže i malo više, a tiskale su se na papir nešto deblji od Tauchnitzovog.³⁴

I Tauchnitz i Albatross bile su europske kontinentalne kuće, i bez obzira što su prije Lanea radile po tom modelu mekog uveza, Penguin Books bila je prva izdavačka kuća koja je takvo što plasirala na britansko tržište. Najveći tadašnji britanski izdavači nisu vjerovali da će Laneov pothvat uspjeti, uključujući Stanleya Unwina i Jonathana Capea, koji je držao stav da „se [Lane] slobodno može bankrotirati na koji god način zna“.³⁵ Victor Gollancz, s druge strane, puno je više vjerovao u Laneov uspjeh, čega ga je i bilo strah jer je uvidio potencijalnu konkurenciju, te tako nije dopuštao ponovljena meko uvezana izdanja bilo koje

³² Ibid., str. 166.

³³ Hebrang Grgić, str. 126.

³⁴ Feather, str. 199.

³⁵ Ibid., str. 200.

od knjiga koje je izdala njegova kuća. I sam je Gollancz pokrenuo sličan kratkotrajni pokušaj izdavanja jeftinih mekih uveza 1930. koji je brzo propao (već sljedeće godine) upravo zato jer nije riskirao na načine na koje Lane je, pogotovo što se tiče veličine naklade. No uz to, Gollanczov pokušaj bio je prekonvencionalan, i tiskao je jedino knjige na koje je polagao autorska prava, samo u drukčijem formatu. Laneov pristup bio je puno radikalniji za to doba – kupovao je (bar u početku) prava za tiskanje ponovljenih meko uvezanih izdanja, dok bi prava na standardna, tvrdo uvezana izdanja ostala u vlasništvu izvorne izdavačke kuće kroz koju je djelo prvi put izdano. Takav pristup uspio je, kaže Feather, baš zato jer ga Unwin, Cape i ostali izdavači nisu smatrali dovoljno ozbiljnom prijetnjom, čak i u slučaju uspjeha.³⁶

2.4. Prvih deset naslova

Ako je htio popularnost, Lane je, bar u početku, morao biti vrlo pažljiv oko knjiga koje će tiskati – s jedne strane one su trebale biti dovoljno popularne da se isplati velika naklada, ali su morale biti i dovoljno kvalitetne da se izbjegne asocijacija na jeftina šund-izdanja na kakva je publika navikla kada se radi o mekom uvezu. Shodno prethodnom paragrafu, izdavači su različito reagirali na Laneove upite oko autorskih prava na ponovljena meko uvezana izdanja: Gollancz nije ustupio niti jedan naslov, Jonathan Cape ustupio ih je šest, a dva naslova Lane je povukao iz repertoara *The Bodley Head*.³⁷ Naslovi su bili sljedeći:

- Christie, Agatha. *The Mysterious Affair at Styles*, 1935.
- Ertz, Susan. *Mme Claire*, 1935.
- Hemingway, Ernest. *A Farewell to Arms*, 1935.
- Linklater, Eric. *Poet's Pub*, 1935.
- Mackenzie, Compton. *Carnival*, 1935.
- Maurois, Andre. *Ariel*, 1935.
- Nichols, Beverly. *Twenty-Five*, 1935.
- Sayers, Dorothy. *The Unpleasantness at the Bellona Club*, 1935.
- Webb, Mary. *Gone to Earth*, 1935.
- Young, E. H. *William*, 1935.

Žanrovski gledano, izbor je bio spretno raznolik: od humora Erica Linklaera, preko Hemingwayjeve ozbiljnije ratne tematike, do Mauroisove biografije Percyja Bysshea Shelleyja, engleskog pjesnika. Izbor je bar djelomično temeljen na Laneovom vlastitom

³⁶ Ibid.

³⁷ Sen, str. 446.

ukusu, pa je on tako kasnije izjavio: „Ovih deset naslova odabrao sam tako što sam se zapitao oko svake knjige: ' Je li ovo knjiga koja bi me, ako ju nisam već pročitao i ako mi je dostupna za samo 6 penija, natjerala da pomislim da ju moram pročitati, i da ću ju odmah sada kupiti?’“³⁸

2.5. Prodaja i marketing

Da bi Leneov pothvat uspio, odnosno da bi se smatrao financijski uspješnim i da bi Penguin mogao nastaviti poslovati, bilo je potrebno prodati najmanje 17 500 primjeraka svake od navedenih knjiga. Da bi troškovi tiskanja, a s njima i cijena svake knjige, ostala dovoljno niska, bilo je potrebno tiskati svaku knjigu u nakladi od 20 000 primjeraka.³⁹ Da bi se naslovi prodavali u tolikim količinama, njihov pažljiv odabir bio je tek početak, prava tegoba bila je u marketingu i uvjeravanju prodavača da naruče primjerke u velikim količinama. Jedan od poticaja na toliki rizik bila je i studija koju je proveo američki tjednik *Publishers Weekly*, a čije je rezultate u Velikoj Britaniji prenio *Bookseller* na naslovnoj stranici 17. travnja 1935., koja kaže da je čak 60% američke populacije u jednom trenutku bilo u doticaju s ponovljenim izdanjima naslova – daleko više nego s prvim izdanjima. Nadalje, studija je pokazala da se većina tih izdanja ne prodaje kroz klasične knjižare, već kroz robne kuće i ljekarne. McCleery nastavlja: „Te robne kuće nisu nužno znale što se nalazi u tim knjigama, ali jesu znale kako ih prodati u privlačnom i ugodnom okružju. Iako je *Bookseller*, inače organ establišmenta, zaključio svoje izvješće oštrim kritiziranjem ponovljenih izdanja, Lane je iz sjevernoameričkog primjera izvukao drukčije lekcije, kao što će učiniti sa slučajevima *Uliksa* i *Ljubavnika lady Chatterley*“.⁴⁰ Drugim riječima, Lane ne da nije kritizirao takav pristup, već ga je shvatio kao poticaj da poduzme nešto slično s ove strane Atlantika.

Knjižare su bile jednako skeptične oko toliko jeftinih izdanja kao i nakladnici, i sveukupno su naručile samo u prosjeku 7 000 primjeraka svakog od prvih deset naslova, i to nakon Laneovih dugotrajnih pokušaja uvjeravanja u Penguinov budući uspjeh.⁴¹ Te brojke naravno nisu bile ni približno zadovoljavajuće i na trenutak se svima činilo da niz ide u propast prije nego što je i ozbiljno krenuo. Lane je spas pronašao u trgovinskom lancu Woolworths kada je, u lipnju 1935. (dakle netom prije službenog pokretanja niza), ugovorio s

³⁸ McCleery, str. 168.

³⁹ Feather, str. 200.

⁴⁰ McCleery, str. 167.

⁴¹ Feather, str. 201.

lancem da naruče veći broj primjeraka, sve skupa 36 000. Često spominjana legenda oko ugovaranje prve narudžbe Woolworthsa kaže kako je naručitelj robe za Woolworths prvobitno odbio Laneov prijedlog. Nedugo nakon toga, naručiteljevoj supruzi navodno su se svidjele knjige koje su se nudile, i natjerala ga je da se predomisli.⁴² Premda je priča iza njega upitne istinitosti, ugovor s Woolworthsom bio je vrlo važan. Trebao je u prvom redu pomoći Penguinu da preživi prvih nekoliko tjedana, a onda i poslužiti kao inicijativa i drugim trgovinama da počnu naručivati njihove naslove, što se postepeno i dogodilo. Zbog toga, knjige su došle do puno šire publike nego što bi došle kroz standardne kanale prodaje (knjižare), i „revolucija *paperbacka*“ je započela. Ideja je bila ta da Penguinovi naslovi dođu do ljudi koji inače ne bi ušli u knjižaru i kupili knjigu, do ljudi koji čekaju na kolodvoru vlak i poslije posla odlaze u kupovinu, a pri svemu tome provizija koju dobiva prodavač vrlo je mala. Cilj Penguina bio je „udaljiti se od snishodljivog elitizma koji je čitateljstvo asociiralo sa uobičajenim izdavačima. Penguini su trebale biti 'prijateljski nastrojene' knjige“.⁴³ Woolworths je inače već držao jeftine knjige, još od 1895., no nikada se nije radilo o malo kvalitetnijoj književnosti koju je za iste novce nudio Penguin. Dominantan kanal prodaje za Penguinine bili su idućih desetak godina, do kraja Drugoga svjetskog rata, kada se trgovina okrenula nešto drugačijim, skupljim proizvodima, i police s knjigama postale su sekundarne u svakoj trgovini. No Penguin je do onda već imao uspostavljene poslovne odnose i s mnogim drugim lancima koji su nakon povlačenja Woolworthsa mogli stupiti na svjetlo.⁴⁴

Razlog zašto je cijena bila 6 penija nigdje nije eksplicitno naveden, no to je 1935. godine bio industrijski standard, odnosno malo ispod njega. Naime, po toj cijeni onda se prodavala samo žanrovska fikcija i naslovi za koje nisu postojala autorska prava. Po višoj cijeni od 7 penija prodavala se ozbiljnija književnost: Collins je u travnju 1934. pokrenuo niz ponovljenih izdanja upravo po toj cijeni, a kasnije, u svibnju iste godine, kao konkurencija pojavio se i Hutchinson, no ubrzo se povukao zbog negativne recepcije od strane industrije koja se bojala da takvi nizovi ugrožavaju eminentnost cijele industrije. (Na naslovnici *Booksellera* 16. svibnja 1934. pomalo sarkastično pisalo je: „Sada smo u ratu od 7 penija!“.)⁴⁵

⁴² Ibid.

⁴³ Sen, str. 444.

⁴⁴ Seaton, Paul. „The Launch of Penguin Books and the Role of F. W. Woolworth“. *The Woolworth Museum*. Dostupno na: <http://www.woolworthsmuseum.co.uk/stat-penguin.html> (2.6.2019.).

⁴⁵ McCleery, str. 165.

U svakom slučaju, ono što je bila nit vodilja Laneu bili su nekonvencionalni oblici prodaje (bar takve vrste književnosti) i upravo u tome ključ je uspjeha Penguina. Uz to, i uz činjenicu da su to bila vrlo jeftina izdanja kvalitetne književnosti, jednako je bio bitan vizualni identitet. Specifičan vizualni identitet bio je završni udarac koji je ta izdanja pretvorio u brend, a individualni naslov nije bio toliko bitan. Sam Lane kaže: „U stvaranju onoga što je na koncu postao prvi ozbiljan pokušaj uvođenja 'robne marke' u svijet knjige, postali smo svjesni kumulativnog publiciteta koji donose, prvo, konzistentne i lako prepoznatljive naslovnice, i drugo, dobar simbol kojeg je lako za zapamtiti i prepoznati“.⁴⁶ Uz to, ta vizualnost naglašavala se velikim izlozima na ulazu u trgovine, koji su bili prepuni promotivnim materijalima dizajniranim na temelju Youngovog simbola pingvina.

2.6. Penguinov logo i grafički dizajn

Podosta mitologije stvorilo se i oko formiranja sada već svjetski poznatog vizualnog identiteta Penguinovih izdanja te neizostavnog simbola – crno-bijelog pingvina. Najčešće citirana priča nastanka simbola govori o trenutku u kojem je nakon neuspjelih pregovora oko budućeg imena kompanije Laneova tajnica Joan Coles ušla u prostoriju u kojoj se vodio sastanak i predložila simboliku pingvina koji je „dostojanstven, ali neozbiljan“. Dvadesetogodišnji zaposlenik Bodley Heada, Edward Young, prema legendi sljedeće jutro poslan je u londonski zoološki vrt sa zadaćom da skicira pingvine, a ono što je proizašlo iz toga je zasigurno najpoznatiji logotip u povijesti izdavaštva.⁴⁷ Sam logotip još bolje je funkcionirao s uniformnim grafičkim rješenjem za prvih deset, a kasnije i za mnogo više naslova: jednobojne naslovnice, gdje je svaka boja označavala tip publikacije, s debelom bijelom horizontalnom trakom po sredini na kojoj je pisalo ime autora i publikacije u podebljanoj verziji fonta Gill Sans-Sarif. Boje koje su označavale pojedinu vrstu publikacije bile su sljedeće: narančasta za generalnu publicistiku, zelena za kriminalističke romane, ružičasta za putopise i avanturističke priče, plava za biografije, crvena za kazališne komade, ljubičasta za zbirke eseja, siva za političke naslove suvremen tematike (*World Affairs*), te žuta za sve ostalo (*Miscellaneous*).⁴⁸

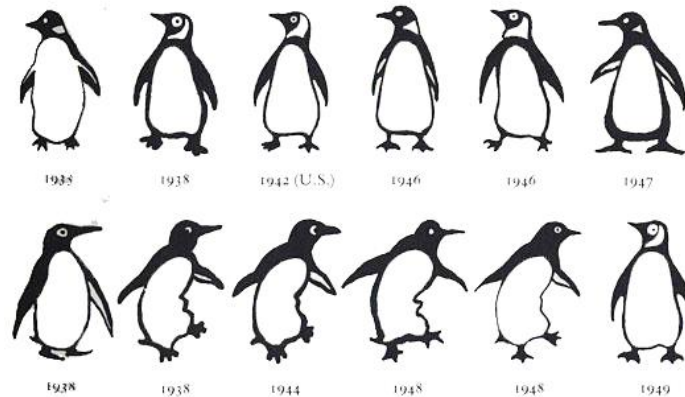
Young je redizajnirao logo više puta kroz sljedeće desetljeće i pol, od čega se najviše ističe „plesni“ dizajn iz 1938., sa nešto tanjim perajama i prvi na kojem je pingvin okrenut

⁴⁶ Ibid., str. 168.

⁴⁷ Sagar, Julia. „The Tale Behind the Penguin Logo“. *Creative Bloq*. 21.11.2013. Dostupno na: <https://www.creativebloq.com/logo-design/tale-behind-penguin-logo-11135355> (2.6.2019.).

⁴⁸ AbeBooks.com. „The Colors of Penguin“. *YouTube*. 23.4.2013. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=yLZuniPjEdw> (3.6.2019.).

udesno (vidi Sliku 1). Nakon završetka Drugog svjetskog rata, točnije od 1947. do 1949., na poziv Lanea, njemački grafički urednik Jan Tschichold redizajnirao je Penguinovu dotada neujednačenu tipografiju i izgled naslovnice, uključujući i logotip.⁴⁹ Tschicholdovo rješenje koristilo se sve do 2003. kada ga je ponovo promijenio Angus Hyland, i ta verzija aktualna je još i danas.

Slika 1. Razvoj Penguinovog loga kroz eru Edwarda Younga.

Preuzeto s: <http://mentalfloss.com/article/66915/history-and-many-looks-penguin-books-logo> (6.6.2019.).

3. Penguin do 1960-ih godina

3.1. Penguinovi ostali nizovi (*Pelican*, *Penguin Classics*...)

Praksa razvrstavanja publikacija po bojama pokazala se vrlo uspješnom. Ipak, bez obzira na različite boje, formalno je to sve bio isti niz. Nakon nekoliko godina, kada je Penguin u ponudi već imao veliki broj naslova, imalo je smisla početi i formalno razvrstavati publikacije u različite nezavisne nizove od kojih će svaki imati svoju specifičnu boju naslovnice. Prvi od tih nizova bio je *Pelican*, niz rezerviran za publicistiku koji je pokrenut 1937.⁵⁰ Ideju za takav niz Lane je dobio nakon što mu je dramatičar i društveni komentator George Bernard Shaw poslao preporuku za izdavanje jednog drugoga autora. Lane mu je zahvalio te usputno pitao Shawa bi li mu ustupio prava za izdavanje knjige *The Intelligent Woman's Guide to Socialism and Capitalism* (hrv. *Vodič kroz socijalizam i kapitalizam za inteligentnu ženu*) za uobičajenu naknadu, na što je ovaj pristao.⁵¹ Shaw je čak napisao i dva

⁴⁹ Za detaljan pregled Tschicholdovog rada za Penguin vidi: Doubleday, Richard B. „Jan Tschichold at Penguin Books, A Resurgence of Classical Book Design“. *Baseline International Typographics Magazine* 49 (2006).

⁵⁰ Sen, str. 447.

⁵¹ Knjiga se inače na tržištu prvi put pojavila 1928. u izdanju kuće Constable and Co.

dodatna poglavlja, te je prva knjiga u nizu *Pelican* izdana pod naslovom *The Intelligent Woman's Guide to Socialism, Capitalism, Sovietism, and Fascism* (hrv. *Vodič kroz socijalizam, kapitalizam, sovjetizam i fašizam za inteligentnu ženu*). Naslov niza *Pelican* odabran je jer se kroz pisma čitatelja pokazalo da mnogi Penguin zabunom ionako oslovljavaju imenom *Pelican*. Shawovoj knjizi ubrzo su dodani i popularni naslovi poput *Kratke povijest svijeta* H. G. Wellsa ili Freudove *Psihopatologije svakodnevnog života*, a mnogi čitatelji slali su i svoje prijedloge od kojih je neke Penguin uvažavao.⁵² Niz je ubrzo doživio veliki uspjeh i postao je vrlo prestižan, a ipak, kao što je slučaj i s ostalim Penguinovim knjigama, i dalje vrlo pristupačan za osobe koji nisu stručnjaci u određenom području.

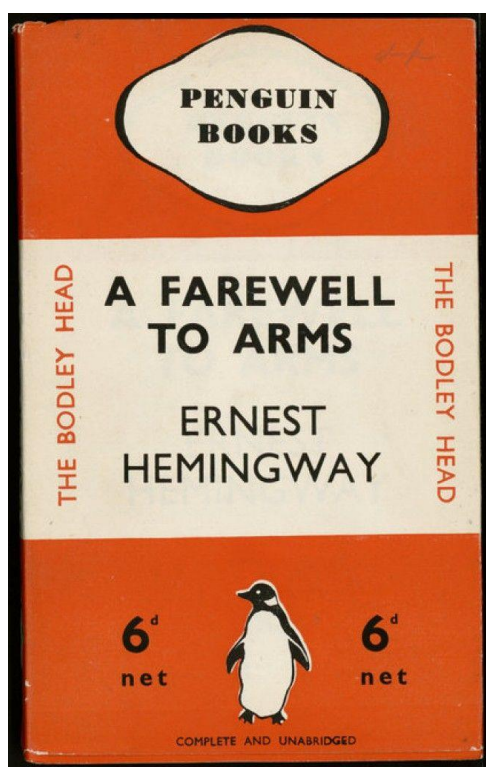
Pelicanu se ubrzo (još iste godine) pridružio i niz *Penguin Specials*, u sklopu kojeg su objavljivani naslovi o kontroverznim suvremenim temama, za koje se obično smatra da su kroz 1930-e i 1940-e predstavljali ono što su danas televizijski *talk showovi*, koji su ih kasnije i zamijenili: zadnji *Penguin Special* izdan je 1975. Najuspješniji naslovi u nizu bili su *Germany Puts the Clock Back* Edgara Mowrera, *Blackmail or War?* Genevieve Tabouis, *China Struggles for Unity* J. M. D. Pringlea, te *Poland* W. J. Rosea, objavljen samo dva mjeseca prije Hitlerove invazije na Poljsku.⁵³ Sličan niz bio je i *King Penguins*, također publicistički, samo što je sadržavao i ilustracije. Malo kasnije, veliki uspjeh postigao je *Puffin Books*, niz slikovnica pokrenut u prosincu 1940. koji je poslužio kao prototip za mnoge buduće nizove slikovnica u anglofonom izdavaštvu, a za vrijeme rata te slikovnice služile su kao zanimacija evakuiranoj britanskoj djeci.⁵⁴ Možda i najveći niz kojeg je Penguin ikada pokrenuo je *Penguin Classics*, pokrenut 1946. s Homerovom *Odisejom*, u proznom prijevodu E. V. Rieua na engleski. Allenu su se u pokušaju izbacivanja tog izdanja na tržište protivili čak i njegovi vlastiti zaposlenici, s argumentom da će biti neuspješno jer (a) već je postojalo pet prijašnjih engleskih prijevoda *Odiseje*, i (b) Rieu nije bio eminentan prevoditelj i teško da bi njegovo ime na prijevodu privuklo kupce. Ipak, izdanje se pokazalo iznimno popularnim i u sljedećih desetljeće i pol prodalo se u milijun primjeraka.⁵⁵ Kasnije su se javljali i drugi nizovi, kao što su *Penguin Education* i *Pelican History of Art*, a izdavali su i časopise književne i izdavačke tematike, kao što je *Penguin New Writing* (1936.-1950.).

⁵² Za popis prvih sto naslova u nizu *Pelican*, vidi: Wagner, David Paul. „Pelican Books - Book Series List“. *Publishing History*. Dostupno na: <https://www.publishinghistory.com/pelican-books.html> (3.6.2019.).

⁵³ Sen, str. 448.

⁵⁴ „How the Paperback Novel Changed Popular Literature“. *Smithsonian.com*. 30.3.2010. Dostupno na: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/how-the-paperback-novel-changed-popular-literature-11893941/> (3.6.2019.).

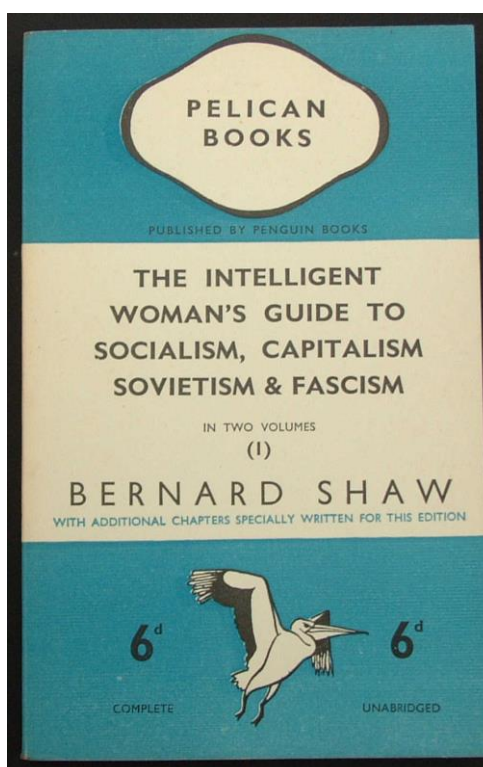
⁵⁵ Sen, str. 449.

Slika 2. Jedan od prvih Pengunovih naslova.

Preuzeto s:

http://www.penguinfirsteditions.com/index.php?cat=main_series001-099 (24.6.2019.).

Slika 3. Prvi naslov u nizu Pelican.

Preuzeto s:

http://www.penguinfirsteditions.com/index.php?cat=main_series001-099 (24.6.2019.).

3.2. Penguin i politika

Već je ranije navedeno da iako se na pokretanje Penguina može gledati kao na ishod društvenih prilika koje su bile pogodne u međuratnoj Velikoj Britaniji, treba zamijetiti i obrnuti proces: utjecaj Penguina na društvo. Penguin je imao reputaciju politički lijevo orijentirane kompanije, ne malom zaslugom niza *Pelican*, i u manjoj mjeri *Penguin Speciala*. Naime, čak i ako se zanemare primarno ljevičarski naslovi tih nizova, za vođenje *Pelicana* odabran je onda vrlo popularan indijski intelektualac V. K. Krishna Menon, ujedno i veliki zagovaratelj indijske neovisnosti i predani socijalist. Za pomoćnike, odabrani su Peter Charlmers-Mitchell, član Kraljevskog društva za unaprjeđenje prirodnih znanosti, koji je vodio znanstveni dio *Pelicana*, H. L. Beals, povjesničar ekonomije zadužen za ekonomiju i politiku, te W. E. Williams, stručnjak za obrazovanje odraslih. Uz takvo vodstvo, *Pelican* kao niz, Penguin kao izdavačka kuća i Lane osobno često su optuživani za prakticiranje, ili u

najmanju ruku poticanje socijalizma.⁵⁶ Takvom imidžu kuće nisu pomogle niti jeftine cijene po kojima je prodavala naslove, a jedan od najpoznatijih negativnih komentara na to bio je onaj spisatelja Georgea Orwella koji se požalio kako su jeftine knjige loša stvar i za autore i za ostale izdavače jer je u tom slučaju njihov profit mali.⁵⁷

Zbog velike raširenosti Penguinovih izdanja, nerijetko je mišljenje 1945. godine bilo da su pomogli izabrati Laburističku stranku u Parlament Ujedinjenog Kraljevstva na izborima održanima te godine. Kasnije je jedan od zastupnika izjavio kako su pobijedili upravo zbog dostupnosti lijevo-orijentirane literature: „Nakon Udruženja za obrazovanje radnika, Lane i njegovi Penguini su ti koji su najviše zaslužni za to što smo došli u parlament na kraju rata“. Nakon gubitka, Konzervativna stranka otvorila je izložbu o opasnosti koju socijalizam predstavlja za britansko društvo i u izlogu sa slikama ljudi odgovornih za širenje socijalizma, nalazila se i Laneova.⁵⁸ „Bio to svjestan čin ili ne, Lane je stvorio kuću koja je postala jedan od glavnih kulturnih utjecaja u Velikoj Britaniji sredine 20. stoljeća.“⁵⁹

3.3. Drugi svjetski rat

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, potražnja za knjigama digla se na nevjerojatnu razinu, a poteškoće s kojima su se izdavači, a među njima i Penguin, suočavali jednako su bile prominentne. Stanley Unwin kasnije je retrospektivno izjavio kako je u to vrijeme bilo koja knjiga bila gotovo zagantirani uspjeh jer je potražnja bila puno veća od ponude: od 1937. godine, u kojoj je bilo izdano 11 300 novih naslova, ta brojka je do 1943. godine pala na svega 7500.⁶⁰ S druge strane, zanimljivo je da se bez obzira na ukupni manji broj izdanih knjiga, broj izdanih naslova ratne tematike učeterostručio. Kasnije su, ipak, i ostale vrste literature ponovno našle publiku koja je htjela sadržaje koji nisu imali veze s bitkama koje su se vodile oko njih na dnevnoj bazi.

Dva su glavna problema zbog kojih je izdavačka ponuda za vrijeme rata bila siromašna. Za razliku od Prvog svjetskog rata, u kojem je u izdavaštvu vladala nestašica proizvodnih materijala i ljudi za rad u industriji, u Drugom svjetskom ratu na to se dodalo i uništenje već postojećih zaliha knjiga. Kako Velika Britanija više nije bila samo sudionik u ratu, već se rat i

⁵⁶ Ibid., str. 448.

⁵⁷ Ibid., str. 444.

⁵⁸ „How the Paperback Novel Changed Popular Literature”. *Smithsonian.com*. 30.3.2010. Dostupno na: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/how-the-paperback-novel-changed-popular-literature-11893941/> (3.6.2019.).

⁵⁹ Feather, str. 201.

⁶⁰ Ibid., str. 205.

odvijao na njenom tlu, za vrijeme intenzivnog bombardiranja Londona (te u manjoj mjeri i drugih većih gradova) kroz 1940. i 1941. godinu, razorena su mnoga skladišta sa starim zalihama knjiga, kao i uredi i dokumenti izdavačkih kuća. Drugi problem bila je zakonski regulirana distribucija papira. Od travnja 1940. zakon je regulirao količinu papira koju određeno poduzeće može kupiti, a od studenog iste te godine, uvoz papira iz inozemstva zakonski je i zabranjen. Količina papira koju je svaka kuća mogla dobiti izračunata je na temelju koeficijenta dobivenih iz njihove potrošnje papira kroz zadnjih 12 mjeseci prije početka rata, tj. od rujna 1938. do kolovoza 1939. U početku, industrija je imala na korištenje otprilike 60% količine papira koju je bivala prije rata, a kasnije se ta brojka i smanjila, posebice nakon Hitlerove invazije na Norvešku u travnju 1940., iz koje je Velika Britanija uvozila velike količine drvene celuloze, jednog od glavnih sastojaka u proizvodnji papira. Da nije bilo intervencija Udruženja nakladnika, sankcije britanske vlade bile bi i puno oštrije.⁶¹

Način na koji se dodjeljivao papir izdavačima bio je izrazito pogodan za Penguin, koji je u navedenom periodu (1938./39.) cvjetao. Štoviše, papir se alocirao ne na temelju broja knjiga koje se proizvedu iz njega, nego na temelju težine koju svaki izdavač dobije, mjereno u tonama. S obzirom da je iskoristivost papira u proizvodnji mekih uveza na puno većem stupnju nego kod tvrdo uvezanih knjiga koje je većina izdavača izdavala, broj knjiga koje je Penguin izdavao za vrijeme rata ostao je skoro isti kao i prije, a financijski su ostali daleko iznad granice bankrota – za razliku od mnogih drugih izdavača. Penguinova izdanja istaknula su se i zbog svog formata te ponude – već spomenut niz *Puffin Books* bio je idealan za zanimaciju djece prisiljene na evakuaciju, a Penguinova izdanja općenito bila su dovoljno malih dimenzija i dovoljno lagana da stanu u džep vojničke uniforme.⁶² Za vrijeme rata, Penguin je izdao ukupno preko 700 naslova, od čega su pola bili izvorni naslovi, a ne ponovljena izdanja.⁶³

Bez obzira na kraj rata, situacija u izdavaštvu nije se naglo popravila, već postepeno. Kontrola nad papirom ostala je na snazi sve do 1949., a mnoge izgubljene zalihe knjiga trebalo je ponovo tiskati. (Prema Unwinu, za vrijeme rata samo u Velikoj Britaniji uništeno je 20 milijuna knjiga.)⁶⁴ Tek početkom 1950-ih industrija se vratila na koliko-toliko standardnu razinu poslovanja. Ipak, i onda su se javljali novi problemi, kao što je potpuno novi

⁶¹ Ibid., str. 206.

⁶² „How the Paperback Novel Changed Popular Literature”. *Smithsonian.com*. 30.3.2010. Dostupno na: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/how-the-paperback-novel-changed-popular-literature-11893941/> (3.6.2019.).

⁶³ Sen, str. 449.

⁶⁴ Feather, str. 207.

konkurentski mediji – televizija (1946. pokrenut je BBC), te propast distribucijske kompanije Simpkin Marshall 1955. godine, što je prisililo na izgradnju nove mreže za raspačavanje knjiga.

3.4. Sjedinjene Američke Države: Penguin Books, Inc.

Nakon rapidnog širenja kroz cijelo Ujedinjeno Kraljevstvo, logičan sljedeći potez za Lanea bilo je pokretanje podružnica kuće u drugim anglofonim zemljama, prvo u SAD-u: 1939. u New Yorku uspostavljen je Penguin Books Inc. Ta kuću djelovala je nezavisno, a vlasništvo nad njom dijelili su Lane i Ian Ballentine, ekonomist kojeg je uspjeh Penguin Booksa impresionirao dok je bio u posjetu Engleskoj nekoliko godina ranije. Nakon osobnih sukoba između dvojice, Ballentine se povukao iz kompanije, a na njegovo mjesto za upravljanje je postavljen je ranije spomenuti Kurt Enoch, jedan od pokretača kuće Albatross Books, koji je kao izbjeglica emigrirao iz Njemačke u SAD za vrijeme rata.⁶⁵

Penguin Books Inc. nije bio potpun promašaj, no nikako se niti ne smatra uspjehom. Rat je svakako otežao poslovanje, a u SAD-u već je postojala velika tradicija jeftinih mekih uveza koja zasigurno nije olakšala stvari novopridošlom Penguinu.⁶⁶ Najveća konkurencija zasigurno je bio Pocket Books, kojeg je osnovao Robert de Graaf iste godine.⁶⁷

3.5. Cenzura i *Ljubavnik lady Chatterley*

Roman *Ljubavnik lady Chatterley* engleskog pisca D. H. Lawrencea prvi put je objavljen nezavisno 1928. u Italiji, a u Velikoj Britaniji pojavio se 1932. u cenzuriranom, „pročišćenom“ izdanju iz kojeg su bili uklonjeni svi dijelovi s eksplicitnim prikazima seksualnosti i riječima koje su vlasti smatrale opscenima. Godine 1929. izdan je u SAD-u, također pod cenzurom, pod kojom je i ostao sve od 1959. kada je na sudu nakladnik Grove Press pobijedio u pravnoj bitci protiv Poštanske službe Sjedinjenih Država koja je zapljenjivala necenzurirane verzije. Taj događaj prema mnogima smatra se jednim od najbitnijih događaja u ukidanju cenzure u Sjedinjenim Državama, te je pokrenuo „eksploziju slobodnog govora“.⁶⁸ Uzgred, valja spomenuti da su cenzurirani u SAD-u bili svi sadržaji

⁶⁵ Ibid., str. 202.

⁶⁶ Stipčević, str. 666.

⁶⁷ Feather, str. 202.

⁶⁸ Kaplan, Fred. „The Day Obscenity Became Art“. *The New York Times*. 21.7.2009. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2009/07/21/opinion/21kaplan.html> (5.6.2019).

koji su spadali u kategoriju famozna „Tri S“: seks, sadizam i nasilje (*sex, sadism, smoking gun*), a slično se na književnost gledalo i u Britaniji.⁶⁹

Kao i u slučaju *Uliksa*, pobjeda američkih nakladnika bila je ta koja je potaknula Lanea da i sam izda roman. Na sastanku Penguinovog vijeća 21. siječnja 1960. donesena je službena odluka da će izdati *Ljubavnika*, i to u sklopu brendirane zbirke Lawrenceovih romana, nazvane *Lawrence Million*⁷⁰ uz 30. obljetnicu Lawrenceove smrti.⁷¹ Cenzura s kojom se kuća suočila bila je velikim djelom formalna i nije reflektirala generalni stav tadašnjeg britanskog društva. Drugim riječima, kao što je u Donjem domu Parlamenta laburistički zastupnik Alan Thompson rekao 3. prosinca 1959., „Lawrence se sada smatra velikim engleskim autorom i na popisu je obvezne literature za studente svakog respektabilnog odsjeka za engleski jezik u ovoj državi, kao i u Americi“, te je „apsurdno da u 1959. godini Carina kopa po prtljazi građana i traži primjerke *Ljubavnika lady Chatterley*“.⁷² U takvom okruženju, sudska bitka koja bi proizišla iz izdavanja necenzurirane verzije većinom se smatrala dobrodošlom jer bi raščistila određene zakonske regulative koje po mnogima više nisu imale smisla u suvremenom britanskom društvu. Dodatna inicijativa za Lanea bio je i novi Zakon o opscenim publikacijama iz 1959. koji je podosta ublažio strogoću cenzure i po kojem se dopuštalo izdavanje necenzuriranih publikacija ako imaju kulturnu, umjetničku ili drugu sličnu vrijednost. Iste te godine u Britaniji po prvi puta izdana je i necenzurirana verzija romana *Lolita* Vladimira Nabokova, također notorna iz sličnih razloga kao i Lawrenceov roman.

Nova poteškoća za Lanea došla je u obliku pronalaska tiskare koja je bila voljna tiskati *Ljubavnika*. Mnogi su odbijali, da bi na kraju pristao Western Printing Services, ista tiskara koja je trideset godina ranije tiskala *Uliksa* kada nitko drugi nije htio. Naravno, kao i onda, tako su i sada tražili da ugovorno budu oslobođeni bilo kakve financijske ili pravne odgovornosti u slučaju neuspjeha nadolazećeg suđenja. Knjiga je u ljeto 1960. tiskana prvo u manjem broju primjeraka za sve stranke na sudu (suca, porotu, odvjetnike...), a produkcija i distribucija većeg broja primjeraka privremeno je odgođena. Lane je primio sudski poziv 19. kolovoza 1960., tri dana nakon što je knjiga izdana.⁷³ Suđenje slučaja *Regina v. Penguin*

⁶⁹ Stipčević, str. 666.

⁷⁰ Nazivi Penguinovih zbirki djela raznih autora izdanih za specijalne prigode stvoreni su dodavanjem riječi „Million“ prezimenu autora. Prva takva zbirka bila je tako *Shaw Million*, u čast 90. rođendanu Georgea Bernada Shawa 1946. Kasnije su izdane i druge, npr. *Wells Million*, *Christie Million* itd.

⁷¹ Sen, str. 450.

⁷² McCleery, sr. 175.

⁷³ Ibid., str. 176-7.

Books Ltd. održano je kroz ukupno šest dana između 20. listopada i 2. studenog, a Penguin se branio temeljem umjetničke vrijednosti romana, ali i idejom da je ovo samo jedno u nizu Lawrenceovih djela, i da je neophodno u potpunosti učiniti njegov opus dostupnim javnosti. O tome koliko je Lane imao na pameti i eventualnu financijsku dobit ako pobjedi kritičari se ne slažu,⁷⁴ no nepobitna je činjenica da je *Ljubavnik* odmah nakon pobjede postao bestseller: dva milijuna primjerka prodana su samo u zadnjih šest tjedana te godine, a sljedeće je prodano dodatnih 1,3 milijuna. Zanimljivo je za spomenuti da kada je 1961. Penguin postao javno društvo, tisak je njihovim dionicama dao nadimak „Chatterleys“.⁷⁵ Popularnost romana i ogromna zarada koju je donio Penguinu samo je bio znak da polako ulaze u doba potpuno drugačije od onog u kojem su nastali 25 godina ranije – komercijalno doba u kojem će, i zbog kojeg će, biti kupljeni i izgubiti svoju nezavisnost.

4. Zaključak

Bez obzira na pojavu i intenzivno izdavanje konkurentskih kuća i nizova (primjerice, Pan Books od 1944. nadalje, ili Panther Books od 1952. nadalje), Penguin je bez pramca dominirao tržištem sve do 1960-ih, te je „postao sinonim za meko uvezane knjige“.⁷⁶ Ne samo to, već je model nekonvencionalnog raspačavanja postao temeljem britanske industrije mekih uveza i aktualan je još i danas (posve je uobičajeno vidjeti policu s jeftinim knjigama kraj blagajne u bilo kojem dućanu). Ipak, do 1960-ih svijet, društveno, ekonomsko i političko uređenje Velike Britanije, a s njima i izdavaštvo radikalno su se promijenili, i Penguin je bio pod cijelim novim nizom vanjskih utjecaja. Već je spomenuto širenje televizije kao konkurentskog medija, i mnogu su ju smatrali smrću tiskane riječi, no ona se s vremenom (sredinom '70-ih) čak pokazala i profitabilnom – otvoreno je potpuno novo tržište za književnost povezanu s nekom popularnom TV serijom,⁷⁷ a televizijska adaptacija često bi revitalizirala polako zaboravljane naslove za potpuno novu publiku.

Mijenjalo se i samo tržište, a zbog postepenog naleta kapitalizma kroz drugu polovicu 20. stoljeća, sve više i više se i u Velikoj Britaniji osjetio utjecaj američkog izdavaštva, gdje su polako formirani veliki konglomerati, kao što su International Publishing Corporation, Granada, Pearson-Longman, te Associated Book Publishers. Strukturno gledano, takvo

⁷⁴ Za mišljenje da je Lane ipak bio financijski motiviran, vidi npr.: Squires, Claire. „Happy Birthday! Publishers' Anniversaries, Celebration, Commemoration, and Commodification“. *Reading Penguin: A Critical Anthology*, ur. William Wootten i George Donaldson. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2013. Str. 173.

⁷⁵ McCleery, str. 178.

⁷⁶ Feather, str. 202.

⁷⁷ Pojava tzv. „spin-off“ priča, kao i cijelih „proširenih svemira“ (*expanded universe*).

izdavaštvo bilo je puno drukčije od dosadašnjeg, a mnogi ranije nezavisni nakladnici sada su postali dio velike hijerarhijske mreže u kojoj su bili izrazito financijski ovisni. Naravno, ne treba niti spominjati da je to utjecalo i na način na koji se donose uredničke odluke, a manje kuće preživjele bi samo ako bi se bavile specijaliziranim područjem nebitnom velikom tržištu.⁷⁸ Upravo takav jedan konglomerat kupio je i Penguin.

Krajem 1960-ih, Penguin su zadesili veliki financijski problemi. Osim velike konkurencije, kuća se u vidu godišnje tiskanih naslova proširila do te mjere da više nije bila financijski održiva, i bilo je samo pitanje kada će ju akvizirati veća kompanija. Uz to, Lane je umirao od raka otkrivenog 1968., od kojeg je i umro 7. srpnja 1970. Unutar mjesec dana nakon njegove smrti, unatoč protivljenju njegovih kćeri, upraviteljski odbor pristao je na prodaju Pearson Longmanu, podružnici dioničkog društva S. Pearson and Co. za 15 milijuna funti, što nakon uračunate inflacije iznosi oko 230 milijuna funti u današnjoj valuti. Bez obzira na to, Penguin je u očima javnosti ostao eminentna institucija skoro na razini s BBC-jem.⁷⁹

Za kraj, valja spomenuti i emancipaciju bivših britanskih kolonija, čime se tržište dostupno Penguinu u najmanju ruku zakompliciralo. Prvo Indija, a kasnije i druge bivše kolonije, smatrale su da je u njihovom nacionalnom interesu da lokalno tržište opskrbljuju lokalni nakladnici, i bez obzira na potrebu literature na engleskom jeziku, Penguin i ostali britanski nakladnici izgurani su iz tih dijelova svijeta. Kompanije koje su prvotno bile samo podružnice u tim zemljama, postepeno su se odvajale, ne bi li prvo postale polunezavisne, a kasnije i potpuno nezavisne. S druge strane, 1976. Velika Britanija izgubila je ekskluzivna autorska prava na izdavanje djela u zemljama Commonwealtha, koja je od 1947. imala po Dogovoru o tržištu Britanskog Commonwealtha (*British Commonwealth Market Agreement*). Taj dogovor sa SAD-om pasao je britanskim nakladnicima jer SAD nije imao pristup commonwealthskom tržištu, ali bio je problematičan za mnoge zemlje Commonwealtha. Australija i Novi Zeland, primjerice, bile su nezadovoljne činjenicom da su im dostupna bila samo britanska izdanja, pogotovo u 1960-ima kada su naglo poskupila zbog rasta britanske ekonomije, i kada su američka izdanja postala jeftinija. Nakon povlačenja SAD-a iz dogovora, britansko izdavaštvo doživjelo je težak udarac.⁸⁰

⁷⁸ Feather, str. 214.

⁷⁹ Sen, str. 454.

⁸⁰ Feather, str. 211.

Sva navedena događanja u jednu ruku potvrđuju navedenu McCleeryjevu tvrdnju kako se stvarna povijest jedne glomazne, kulturno utjecajne kuće kao što je Penguin nalazi upravo na sjecištu individualnog i društvenog, lokalnog i globalnog. Penguin je uspio tamo gdje mnogi drugi nakladnici nisu upravo zato jer su Laneova nemilosrdnost i komercijalne sposobnosti djelovale u kombinaciji sa društvenim okolnostima. „Ako se povijest knjige javlja iz dinamičke interakcije 'kulture' i 'politike', između njih mora biti mjesta i za individualnog činitelja koji sudjeluje u obje sfere“.⁸¹ Kako se mijenjalo izdavaštvo, tako se mijenjao i Penguin Books, a novi problemi pronašli su nova rješenja, te takva dinamika neprestano traje. I sam Penguin pokrenut je jednim djelom kao odgovor na nedostatak jeftine kvalitetne književnosti dostupne širokoj javnosti, te je kroz sljedećih nekoliko desetljeća postavio presedan na kojeg se britansko, ali i svjetsko izdavaštvo ugledalo. Čak i nakon ulaska na burzovno tržište i gubitka nezavisnosti, prestiž koji su Lane i ostali izgradili ostao je netaknut. Štoviše, period Laneovog djelovanja izrazito je zanimljiv i poučan iz perspektive povijesti knjige.

⁸¹ McCleery, str. 179.

5. Literatura

AbeBooks.com. „The Colors of Penguin”. *YouTube*. 23.4.2013. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=yLZuniPjEdw> (3.6.2019.).

Bell, Alan. „Allen Lane and the Modern Trade Publishing“. *The Swanee Review* 144, br. 2 (2016), str. 336-339.

Calamur, Krishnadev. „Penguin, Random House Announce Merger“. *NPR*. 29.10.2012.

Dostupno na:

<https://www.npr.org/sections/thetwoway/2012/10/29/163898792/penguin-random-house-announce-merger> (27.5.2019.).

Doubleday, Richard B. „Jan Tschichold at Penguin Books, A Resurgence of Classical Book Design“. *Baseline International Typographics Magazine* 49 (2006).

Escarpit, Robert. *Revolucija knjige*. Zagreb: Prosvjeta, 1972.

Feather, John. *A History of British Publishing*. New York: Taylor & Francis, 2005.

Hebrang Grgić, Ivana. *Kratka povijest knjižnica i nakladnika*. Zagreb: Ljevak, 2018.

„How the Paperback Novel Changed Popular Literature“. *Smithsonian.com*. 30.3.2010. Dostupno na: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/how-the-paperback-novel-changed-popular-literature-11893941/> (3.6.2019.).

Kaplan, Fred. „The Day Obscenity Became Art“. *The New York Times*. 21.7.2009. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2009/07/21/opinion/21kaplan.html> (5.6.2019.).

Kells, Stuart. „The Penguin Books Story Laid Bare (even the Naked Board Meetings)“. *The Guardian*. 27.10.2015. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/books/2015/oct/27/the-story-of-penguin-books-laid-bare-naked-board-meetings-and-all> (1.6.2019.).

Lloyd-Jones, Hugh. „Classical Scholarship“. *Encyclopædia Britannica*. 12.4.2017. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/classical-scholarship/The-revival-of-learning#ref400650> (28.5.2019.).

McCleery, Alistair. „The Return of the Publisher to Book History: The Case of Allen Lane“. *Book History* 5, br. 1 (2002), str. 161-185.

Oakland, John. *British Civilization: An Introduction*. Abingdon: Routledge, 2015.

Sagar, Julia. „The Tale Behind the Penguin Logo”. *Creative Bloq*. 21.11.2013. Dostupno na: <https://www.creativebloq.com/logo-design/tale-behind-penguin-logo-11135355>

(2.6.2019.).

Seaton, Paul. „The Launch of Penguin Books and the Role of F. W. Woolworth”. *The Woolworth Museum*. Dostupno na: <http://www.woolworthsmuseum.co.uk/stat-penguin.html> (2.6.2019.).

Sen, Mandira. „The Paperback Revolution“. *India International Centre Quarterly* 10, br. 4 (1983), str. 443-465.

Squires, Claire. „Happy Birthday! Publishers' Anniversaries, Celebration, Commemoration, and Commodification“. *Reading Penguin: A Critical Anthology*, ur. William Wootten i George Donaldson. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2013.

Stipčević, Aleksandar. *Povijest knjige*. Zagreb : Nakladni zavod matice hrvatske, 1985.

Summerscale, Kate. „Penny Dreadfuls: The Victorian Equivalent of Video Games“. *The Guardian*. 30.4.2016. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy> (28.5.2019.).

Wagner, David Paul. „Pelican Books - Book Series List“. *Publishing History*. Dostupno na: <https://www.publishinghistory.com/pelican-books.html> (3.6.2019.).

Popis slika

Slika 1. Razvoj Penguinovog loga kroz eru Edwarda Younga. Preuzeto s: <http://mentalfloss.com/article/66915/history-and-many-looks-penguin-books-logo> (6.6.2019.).

Slika 2. Jedan od prvih Penguinovih naslova. Preuzeto s: http://www.penguinfirsteditions.com/index.php?cat=main_series001-099 (24.6.2019.).

Slika 3. Prvi naslov u nizu Pelican. Preuzeto s: http://www.penguinfirsteditions.com/index.php?cat=main_series001-099 (24.6.2019.).

Nastanak i rana povijest izdavačke kuće Penguin Books

Sažetak

Rad u prvom redu daje uvid u kontekst osnivanja izdavačke kuće Penguin Books 1935. godine od strane Sir Allena Lanea. Nadalje, promatra se nagli rast popularnosti i revolucionarni utjecaj njihovih jeftinih, meko uvezanih izdanja klasične književnosti koja su bila široko dostupna javnosti, tako *de facto* dokazujući da postoji veliko tržište za „ozbiljnu“ književnost. U radu se prati razvoj rada izdavača kroz prvih nekoliko desetljeća nakon njegovog osnutka, sa naglaskom na neke bitnije događaje iz toga doba poput: utjecaja Penguin Booksa na javnost u 2. svjetskom ratu, kao i problema s kojima su se onda suočavali (npr. problemi sa proizvodnjom papira), pojave poznatih nakladničkih cjelina kao što su *Penguin Classics* i *Pelican Books*, formacije lako prepoznatljivog grafičkog stila, pravnih sporova i kontroverzi oko cenzure u vidu izdavanja romana *Ljubavnik lady Chatterley* D.H. Lawrencea, itd. Kao kraj formativnog perioda uzete su financijske neprilike iz kraja 60-ih godina i kupnja kompanije od strane dioničkog društva Pearson 1970. godine.

Ključne riječi: Penguin Books, Sir Allen Lane, izdavaštvo, povijest knjige

The Founding and the Early History of the Publisher Penguin Books

Summary

This paper primarily gives insight into the context behind the founding of the publisher Penguin Books in 1935 by Sir Allen Lane. Furthermore, it delineates the rapid growth in popularity and influence of their cheap paperback editions of classic literature, thus proving that a large market for "serious" literature exists. The paper traces the publishing house's growth over its first couple of decades, with an emphasis on some of the more important events from the era, like: the influence of Penguin Books on the public during World War II, as well as problems they faced at the time (i.e. problems with the production of paper), the appearance of several famous series like *Penguin Classics* and *Pelican Books*, the creation of the widely-recognized graphic style, legal issues and controversies regarding the publishing of D.H. Lawrence's novel *Lady Chatterley's Lover*, etc. Financial troubles from the end of the 1960s and the resulting acquisition by Pearson PLC in 1970 are taken as the end of the publisher's formative period.

Key words: Penguin Books, Sir Allen Lane, publishing, book history

Biografija

Neven Brlek rođen je 1997. godine u Zagrebu. 2012. godine upisuje dvopredmetni studij anglistike i informacijskih i komunikacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U području informacijskih znanosti, zanimaju ga povijest knjige i nakladništvo.